

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo
c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje Gustav Pirc, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi stran. 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah števil. 3.

Št. 19. V Ljubljani, 15. oktobra 1892. Leto IX.

Obseg: Nekaj pravil živinorejcem. — Streha od strešne lepnice (Dachpappe). — Letošnja dirka v trab v Št. Jarneji. — Nekoliko o domači porabi medu in voska. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Nekaj pravil živinorejcem.

Živinoreja je velicega pomena za našo deželo, zaradi tega morajo naši kmetje obračati na njo posebno pozornost. Brez umne živinoreje se pri nas tudi drugo kmetijstvo ne more razvijati.

Največa napaka je, da imajo naši kmetje mnogo pa slabe živine. Mnoge kmetije imajo po osem, deset ali dvajset repov, dočim imajo klaje samo za polovico tega števila. Ti kmetje bi mnogo bolj prav storili, ko bi redili manj živine, pa tisto bolje krmili. Od dveh dobro rejenih krav imaš več dobička, nego od treh ali štirih slabih. Ravno tako tudi dva lepa vola, če ju dobro krmiš, več obdelata, nego štirje slabi. Živina, kateri se dobro poklada, tudi manj boleha, nego pa tista, ki kaže rebra.

Posebno pa pridejo v zadrego kmetje, kateri imajo preveč živine, v suhih letih. Polovico živine morajo prodati, ker nimajo klaje. Živina je pa v taci letih jako po ceni, in kmetovalec jo mora dajati za slepo ceno. Kdor pa ima manj živine, a tisto lepo, jo bo uže kako čez zimo preredit, potem se bode pa uže kmalu zopet popravila, in od suhe letine ne bode imel posebne škode.

Velika napaka je, da mlade konje in vole prezgodaj uče voziti. Uže v tretjem letu jih vprezajo v voz ali plug in jih kmalu rabijo za redno delo. Taka živina nikdar lepo ne doraste. Za delo ne bode dosti prida, pa tudi za mesarja ne bode kaj prida tak vol. Kmetje mislijo, da s tem kaj prihranijo, ali v resnici imajo pa le izgubo. Pri delu s tako živino ni dosti pomagano, proda se pa potem tudi tako slabo, da se nazadnje niti krma ne izplača.

Poleg tega je pa navada, da uže prvo leto varčujemo pri klaji. Ko bi morali mladi živini dajati tečne

hrane, pa ji dajo zelene trave s senom pomešane. Živina, ki se tako zanemarja uže v prvem letu, se nikdar ne bo lepo razvila, posebno ne bo lepe rasti in krepkih kosti. Pozneje pač smeš živini dajati slabše hrane, kadar se je uže lepo razvila.

Napačno je tudi, če se kobile ali pa telice prezgodaj rabijo za pleme. Treba je počakati, da se poprej dobro razvijejo, ker sicer ne bomo imeli nikdar lepih kobil ali pa krav. Tudi je za pleme treba odbrati le lepe in zdrave živali, da se živina ne slabša, temveč zboljša. Ravno pri plemenjenji še jako mnogo grešé naši kmetovalci.

Vsakemu kmetovalcu zatorej priporočamo, naj ne redi preveč živine, temveč naj gleda, da bode tista lepa, ki jo ima, če tudi je je manj po številu. Mlade živine naj prezgodaj ne vpreza in ne rabi za pleme ter v prvem letu naj jej daje tečne hrane. To so živinorejcu zlata pravila, katerih si ne more nikdar dovolj vtisniti v glavo.

Streha od strešne lepnice (Dachpappe).

(Odgovor na 191. vprašanje).

Mnogokrat smo bili uže naprošeni za razne svete, kako delati strehe od lepnice, a vselej smo odgovorili neposredno pismeno ali pa smo opozorili na članek v 9. številki „Kmetovalca“ l. 1887., katerega je spisal gospod Jos. Lenarčič na Vrhniki. Ker se je od takrat število naročnikov na „Kmetovalca“ več kot potrojilo in je članek č. čitateljem sploh iz spomina, zato ga tu ponavljamo:

Svoje gospodarske stavbe krijemo z raznimi tvari-

nami, kakor s slamo, s skrilmli, s skodlami, z opeko itd., v novejšem času pa tudi z izdelki kemičnih tovarov, med katere spada strešna lepnica. Govoriti hočem le o slednji ter naslikati nje prednosti.

1.) Ker je streha, krita z lepnico, dokaj lažja od drugih streh, lahko za jakost spodnjega dela stavbi in stropila (cimpra) rabimo manjše mere. Ves les za stropilo sme biti šibkejši, toraj tudi cenejši.

2.) Streha sme biti manj nagnena kot druge strehe, da se more še po nji hoditi.

3.) Pod tako streho shranjena je krma prav dobro, kajti ni se treba bati, da bi po zimi huda burja nanesa vse polno drobnega snega na krmo ter jo tako deloma pokvarila.

4.) Po zimi, kadar se je naredil led na strehi, se pri kopnenju zgoraj ležečega snega snežnica s streh, kritih z opeko, ne more odtekat in poišče vse razpoke med opeko ter se solzi pod streho, kjer namoči najprej letvice (lajšte), na koje je opeka obešana, potem pa kaplja tudi na krmo, koje smo spravili pod streho. Pri strehah, kritih z lepnico, se nam tega ni bati.

5.) Proti nevarnosti ognja je stavba mnogo bolj zavarovana, kot pa če je krita s slamo, kajti lepnica še ne zgori rada, ako se na ogenj vrže.

6.) Strešna lepnica je proti drugim tvarinam, s kojimi krijemo strehe, mnogo cenejša, traja pa vendar mnogo let, ako se pazi na to, da se vsakih 6 let zopet prelika ali namaže, kakor bom pozneje omenil.

Ako mi je govoriti o nje slabih lastnostih, navesti bi moral le to, da je treba mnogo desek, s kterimi se mora najprej dotična streha prekriti, in pa nje neprijetni duh prve 3 mesece po dovršeni stavbi, dokler solčni žarki še niso pregnali vseh izhlapljivih tvarin iz lepnice.

Moral bi torej po vsi pravici strešno lepnico priporočati za kritje naših lahkejših gospodarskih stavb, kakor za lope, kozolce i. t. d.

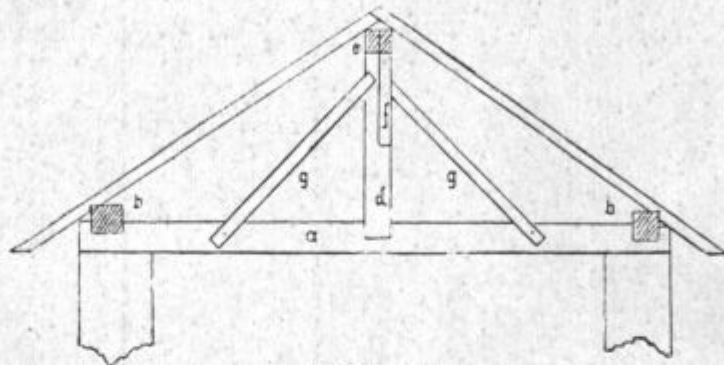
Krije pa se s strešno lepnico tako le:

Stropilo (cimper) sme biti, kakor smo prej omenili v vseh svojih delih mnogo šibkejše. Seveda je to zavisno od velikosti prostora, koji se ima kriti. Tako na pr. zadostuje pri malem obsegu, ako se napravi stropilo le iz „veznih tramov“ (a) podoba 54. in 55., iz „strešin“ (b) in iz „lemezov“ (špirovcev) (c), kteri so na vrhu skupaj zbiti. Da ostanejo slednji med postavljanjem stropila v

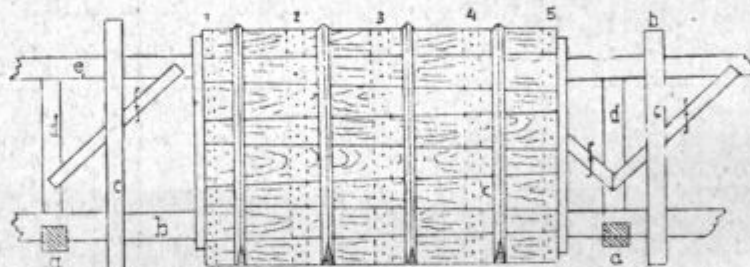
svoji legi, treba jih je provizorično pritrditi skupaj z deskami.

Pri večjih strehah treba je postaviti tudi „drevesa“ (d) sè „slemenom“ (e) in s „komolci“ (panti) (f), kar bode za navadne slučaje zadostovalo.

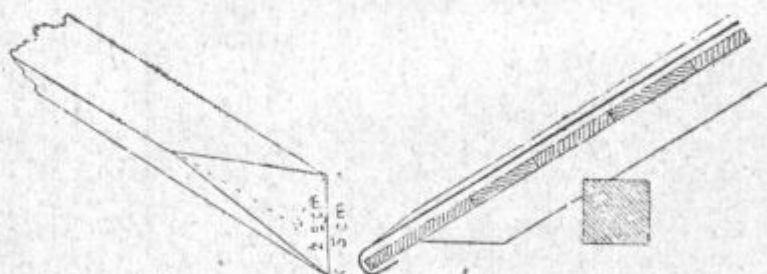
Ako hočemo pri nekoliko šibkih „veznih“ tramovih imeti večjo stanovitnost, da se ti v sredi preveč ne šibijo, treba je sredo veznih tramov tako olajšati, da se pritisk „dreves“ s „slemenom“ prenese s „podporami“ (g) proti koncema.

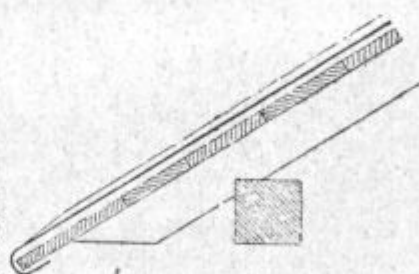
Podoba 54.

Podoba 55.

Podoba 56.

Podoba 57.

Lemezi (špirovci) razvrstijo se najboljše tako, da so po 3 čevlje ali 1 m eden od drugega oddaljeni. Kadar je stropilo postavljeno lotiti se je obivanja lemežov z deskami. Ako smo, kakor prej navedeno, lemeže razpostavili po 1 m narazen, šlo nam bode obivanje z deskami, ktere so v lesni trgovini običajno po 4 m dolge, hitro od rok, kajti vsaka deska segla bode čez 5 lemežev, namreč od srede prvega do srede petega, glej podoba 55.

Ni mi treba naglaševati, da naj se uporabi v to svrhu le deske s kako hibo, tako imenovane „škarte“. Debelost ugaja najbolje 2 cm za deske; smejo se pa uporabljavati tudi take po 1.5 cm pri manjših stavbah.

Vsaka deska pritrdi se na lemez z 2 žebeljema (glej podoba 55.) Male špranje med deskami so brez pomena.

Ko je streha z deskami obita, prične se s pokladanjem lepnice. Pripravljene moramo imeti med tem uže „letvice“ (lajšte), ktere smo na

enem koncu poševno porezali; glej podoba 56.

Strešna lepnica dobiva se navadno v tovarnah v zavitkih in vsak tak kos je dolg 10 m, širok pa 1 m.

Iz svoje skušnje morem priporočati, naj se ne uporabi neprerezan ves tak kos, kteri bi v navadnih slučajih segel od enega kapa čez sleme do drugega kapa in morda še čez. Prereže naj se v primerne kose. Tovarne, ktere prodajajo strešno lepnico priporočajo jo razrezati v kose od 1—2 m dolžine, in vsak više položeni kos seže naj nekoliko (5—8 cm) čez spodnjega. Zadostuje pa tudi, ako seže en kos od kapa malo pod sleme. Ozirati se je pri tem na to, da mora biti kos toliko daljši, da je mōči lepnico pri kapu nekoliko (5—10 cm) podvihati, glej podoba 57. Ako bi se potegnil kos lepnice od ene strani čez sleme na drugo, ne bi bilo mogoče ogniti se gubam, katere bi se napravile, kajti vsaka streha je nekoliko za-

tegnena, kar lepnic hitro pokaže. Ko smo kose tako pripravili, pribije se prva letvica, koje smo prej omenili, okoli 85 cm od kraja. Prvi kos pokrili bode torej 85 cm strešne dolžine. Ostalih 15 cm uporabiti se ima, da se lepnic ob robu priviha tako kakor pri kapu. S 3—4 žebli pritrđi se potem prvi kos lepnic, koje smo položili od slemena do kapa, na letvico. Podvihani del pa se takoj stalno pritrđi s pocinjenimi žebli tako gosto, da so žebli okoli 10 cm oddaljeni drug od drugega. Taki žebli se najbolje ob enem naroče iz tovarne.

Pritrđeni kos lepnic seže ob letvici do nje vrha. Potem se položi drugi kos, in sicer tako, da seže po letvici čez prvega, pri drugi letvici pa do vrha le-te, na koje se 3—4 žebli pritrđe, in se na to po prvi letvici pribije z žebli 8—10 cm gosto, tako da žebli primejo prvi in drugi kos lepnic. Tako se potem nadaljuje, najprej po eni, potem pa po drugi strani strehe. Pokrito je sedaj vse razen slemena. Sleme pa se pokrije s pokrivalom, koje mora seči čez spodnji del najmanj 8—10 cm. Za pokrivalo se uporabijo dobro oni kosi, kateri so ostali pri razrezavanju velic kosov. To pokrivalo se pribije tako, kakor smo velike kose pribijali.

Ko je streha vsa pokrita z lepnic, moramo jo še namazati z lepom, imenovanim strešni lik (Dachlack). To pa takole storimo. O lepem, gorkem vremenu premažemo vso streho čez in čez s čopičem, kakeršnega rabijo zidarji za beljenje. Lepnic tekočino takoj použije. Pri tem mazanju pa je paziti na to, da se glavice žbljev, s kojimi smo lepnic pritrđili, dobro namažejo, da ne začnejo rjaveti. Omeniti mi je še, da se žebli ne smejo pregloboko zabijati, ker bi se sicer lepnic lahko pretrgala. Ko je streha dobro namazana, potrese se z drobnim peskom „mlevko“, ki se kaj dobro prime namazane strehe ter lepnic varuje poškodovanja.

Namazati se mora potem vsakih 5 do 6 let. Pri takem ravnanju ostane streha vedno v dobrem stanju.

Letošnja dirka v trab v Št. Jarneji.

V zadnji številki smo poročali o uspehu letošnje dirke v Št. Jarneji ter omenili vidnega napredka, ki se je uže letos kazal. Nedostaje nam prostora, da bi zopet pisali o pomenu takih dirk v trab, ki nikakor niso v razveseljevanje in zabavo, ampak imajo zelo resen smoter. Reja zlahtnih t. j. lahkih konj se zelo slabo izplača, ako konjerejec ne priredi konja sposobnega za tistega, ki ga vzmore plačati. Za kmetško delo je konj kmalu dober, a kmet tudi ne more dati veliko za konja, zato gotovo nobeden naših konjerejcev (menimo dolenske in notranjske) ni toliko nespameten, da bi vzrejal konje za poljsko delo, ampak da bi jih dobro prodal, bodisi za kočijske ali za vojaške. Vsi taki konji, zlasti pa vojaški, ki jih povprek najbolje plačujejo, morajo pa imeti razen primerne in čedne vnianosti popolnoma čiste noge in hiter tek. To vse se pa doseže s pravilno vzgojo, katere končna zrelostna poskušnja in ob enem svedočba sposobnosti bode dirka. Dirka naj torej kaže, kako so vzrejeni in kaj vzmorejo naši konji, kako njih vzgajanje od leta do leta napreduje, a dirka bode pred vsem tudi izpodbuda za pravilno vzgajanje konj. Z veseljem smo letos gledali napredek v Št. Jarneji, kajti prišli so na dirko boljši in bolje izurjeni konji. Kar je pa pred vsem važno poudarjati, to je: tekmovalci so proti prejšnjim letom zlasti z ozirom na prvo leto dirke t. j. 1889. l. nepričakovano bolje vozili. Vsako leto bode mo priobčili pregled o zvršenih dirkah, da bode viden napredek, a naše uspehe

hočemo tudi primerjati z uspehi sosednih dežel, ki so v zelo enakih razmerah, da spoznamo, v čem nam je še napredovati. Uspehe dirke v Št. Jarneji pa priobčujemo le za zadnji dve dirki, t. j. kar je posebno dirkališče in je bilo dirkanje z enakimi pogoji.

Pri dirki v trab je predirjal 1000 metrov									
v oddelku	zmagovalec	v Št. Jarneji				v Žalci		v Celovci	
		I. 1892.		I. 1891.		I. 1892.		I. 1892.	
		min.	sek.	min.	sek.	min.	sek.	min.	sek.
za mlade plemene konje	I	2	43	3	5 ² / ₁₀	2	44 ⁴ / ₅	2	41 ² / ₅
	II	2	50 ² / ₅	3	9 ¹ / ₅	2	49 ³ / ₅	2	44 ¹ / ₅
	III	2	50 ⁴ / ₅	3	21 ³ / ₅	2	57	2	52 ¹ / ₂
za starejše plemene konje	I	2	43 ¹ / ₁₀	2	51 ³ / ₅	2	27 ¹ / ₅	2	34
	II	2	43 ³ / ₄	2	56 ¹ / ₅	2	33 ¹ / ₂	2	36 ¹ / ₂
	III	2	48 ² / ₅	2	59 ¹ / ₂	2	46 ¹ / ₂	2	36 ¹ / ₂
za konje brez razločka	I	2	38	3	6 ¹ / ₂	2	27	2	30 ⁴ / ₅
	II	2	43	3	10 ¹ / ₅	2	27	2	31 ² / ₅
	III	2	47 ¹ / ₂	3	20 ¹ / ₂	2	28 ¹ / ₂	2	32 ¹ / ₂

Nekoliko o domači porabi medu in voska.

V starodavnih časih so bili ljudje veliko trdnejši, krepkejši ter so tudi več starost dočakali nego sedaj. Da človeku k zdravju in dolgemu življenju mnogo pripomore jed in pijača, to vsak dobro zna. Ko bi starodavni naši predniki bili živeli samo ob žganji, kakor živi sedaj mnogo ljudi, ne bi bili tako trdnega zdravja, kakor nam zgodovinski spisi poročajo. Naši predniki so pili „medeno vino“ ali „medico“.

Medeno vino okrepeča zdravega in bolnega človeka in je, kakor trdijo, zdravejša pijača nego vino in pivo. Še takim, ki vina in piva več piti niso mogli, je medeno vino najbolj koristilo.

Medeno vino se napravi tako le:

Vzame se na vedro ali 56 litrov vode 10 do 14 kilogramov medu ter se kaki 2 uri v kotlu kuha. Pene, ki se pri kuhanji nabirajo, se morajo odstraniti tako, da se nazadnje kažejo sami mehurčki. Iz kotla pretoči se ta tekočina v sod ter se pusti, da vre enako kakor mošt. Ker se pri kipenji tekočina vedno nekoliko zmanjšuje, treba je zalivati sod z medico. Ko jenja kipenje, se sod dobro zamaši ter pusti, da se to medeno vino očisti, kar se zgodi v dveh ali treh mesecih. Dobro je, da se to vino potem pretoči v steklenice, katere se dobro zamašijo. Tako v buteljkah hranjeno medeno vino je tem boljše in močnejše, kolikor starejše je. Okus mu je enak dobrim španskim ali pa močnim ogrskim vinom.

Sedaj vemo, da se da iz medu napraviti prav dobro in zdravo vino, a med je razen tega jako dobra stvar

pri hiši. Med se sedaj v gospodinjstvu tako več ne rabi, kakor se je rabil prej, ko še sladkorja nismo poznali.

Naši predniki so po leti ob hudi vročini devali med v pivo ter si vanje še razen tega nadrobili črnega kruha. Taka hrana menda hladi, je jako zdrava ter hitro pripravljena in cena. Gotovo bi v sedanjem času bila taka hrana prav dobra. Med da moč in redi! Stari so trdili, naj mladež ne je dosti medu, ker je za njo premočen, starejši ljudje naj pa jedo vedno med, ker jim daje zdravje in moč. Tudi v kavo se med lahko devlje, čeravno prve dni medeni okus grlu ne ugaja posebno, vendar se ga kmalu tako privadimo, da nam boljše diši nego sladkor.

Tudi sadje vkuhan v medu je dobro in razen tega dalje trpi nego vkuhan v sladkorji.

V prešnjih časih so se zdravniki pri zdravilih zelo posluževali medu. Trdili so, da so taka zdravila močnejša in se tudi dalje časa lahko hranijo.

Med je jako dobro domače zdravilo. Ako boli vrat, vzame se na četrt litra vode eno žlico medu. To se zavre in potem se vsako uro jemlje dve do štiri žlice tega zdravila. Slabotni otroci naj vedno dobivajo malo v vodi kuhanega medu, to je medeno vodo. Kdor ima kašelj, naj uživa v vodi, čaji ali mleku kuhan med. Pomniti je pa, da surov med ni zdravilo, ampak le zavret.

Tudi vosek je izvrstno domače zdravilo. Zoper grižo vzemi vsako uro za grah veliko kroglico voska.

Vosek, čista smola in sveže surovo maslo po enake dele na žrjavici raztopljeni in dobro pomešani, je dobro mazilo zoper otekline in druge enake bolezni.

Med in vosek sta dobri zdravili še zoper mnogo drugih bolezni.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 191. Nameravam narediti streho od strešne lepnice, in sicer z domačimi delavci, oziroma z rokodelci. Zelo bodete ustregli meni, pa gotovo tudi mnogim drugim, če podaste v cenj. listu svojem kratek navod, kako delati take strehe. (L. R. v G. na Štajarskem.)

Odgovor: Obširen odgovor na to vprašanje je priobčen v posebnem članku današnje številke.

Vprašanje 192. S kakšno pripravo bi na najkrajši način ločil med od voska, in sicer popolnoma, da je potem oboje takoj pripravno za kupčijo? Medmetalnica mi ne zadostuje, a navadno kuhanje medu pa tudi ni nič vredno. (R. S. v T.)

Odgovor: Tako delo se najbolje zvrši z aparatom, v katerem se satovje s parom kuha in ob enem stiska. Aparat prodaja tvrdka Kolb & Grüber v Lorehu na Virtenberškem ter stoji preko 14 gold. našega denarja. Nekateri so pri nas naročili na naše priporočilo ta aparat, in so prav zadovoljni. Prednosti tega aparata so: 1.) Kuhaš lahko prazno satovje ter tudi polno. Da bi se satovje prismodilo, ni se bati, ker se delo vrši s parom. 2.) Vosek in pa med se sama od sebe odtekata, pri drugih zelo hvaljenih enakih aparatih moraš pa vosek z žlico posnemati. 3.) Aparat dela popolnoma sam od sebe, ne da bi bilo treba kaj pomagati, in z največjo hitrostjo. Stiskanje se vrši med kuho. 4.) Vosek se dobiva popolnoma očiščen. 5.) Med ohrani svojo finost, barvo, svit in fini duh. V št. 9. „Kmetovalca“ 1. 1891. smo prinesli podobo tega aparata.

Vprašanje 193. Ob napravi novih ameriških vinogradov govori se veliko o rigolanji zemlje. Kakšno je to rigolanje in kako se zvrši? (G. Z. v B.)

Odgovor: Rigolanje imenjemo tisto globoko prekopavanje zemlje, s katerim zemljo do gotove globočine, če le mogoče vsaj do $\frac{1}{2}$ metra globoko prerahljamo in tako preobr-

nemo, da pride zgornja plast spod in spodnja na vrh. To delo se vrši tako le: Ob robu, in sicer ob široki strani zemljiča, katero menimo prekopati, naredi se preko 40 cm širok inš to liko globok jarek, kolikor globoko je zemljo prekopati. Tla se potem jarku še kolikor moči prekopljejo t. j. prerahljajo. Tik tega narejenega jarka prične se potem drug enako širok pas zemlje prekopavati, in sicer tako, da se z dobljeno zemljo zasipa poprej narejeni jarek. Zgornja plast tega pasu pride torej na dno prej narejenega jarka, spodnja pa na vrh. Kadar je to zvršeno, zasut je prejšnji jarek, poleg njega pa je nastal drug. Tudi temu jarku se dno prerahlja, in potem tako dalje dela, da je ves ko: izrigolan. Nazadnje se naredi jarek, kateri se zaspe z zemljo, ki je ostala od prvega jarka. Na majhnih prostorih se hitro prenese zemlja prvega jarka v zadnji jarek, drugače je pa pri rigolanji velikih prostorov. Da ni treba zemlje tako prenašati, razdeli se ves prostor po dolgem na dva dela, katera se posebe prekopujeta. Kadar je prva polovica prekopana, začne se z drugo na tisto strani, na kateri se je pri prvi nehalo. Zemlja, ki se dobi iz prvega jarka druge polovice, rabi za nasipanje zadajega jarka prve polovice. Zadnji jarek druge polovice se pa zaspe s poleg ležečo zemljo prvega jarka prve polovice. Tako na jesen prekopani prostor počiva potem in se šele na spomlad poravna, če treba, tudi nekoliko zrahlja.

Vprašanje 194. Pri nas je letos veliko živine poginilo za napetico, a nekaj tudi vsled napačnega vboda. Iz tega vzroka vprašam, kje je dobiti cev, ki se potisne živini skozi gobec v želodec, kadar jo napenja? (J. K. v D.)

Odgovor: Prav imate, da si omislite tako cev, ker je najboljšo sredstvo proti napetici in ker se tudi najlaže in brez vsake nevarnosti rabi. Take cevi prodaja z vso potrebno pripravo Aleksander Balinth na Dunaji, III. Salesianergasse 8.

Vprašanje 195. Iz katerih vrst jabolk je najboljši mošt? (J. Kl. v Št. P.)

Odgovor: Najboljši mošt se dela iz kisljih zimskih jabolk, ki so ob enem trdega okusa. Dober mošt naj ima veliko sladkorja in čreslovne kisline ter ne preveč kisline. Sladkor je glavna reč. Izkušnja pa uči, da imajo ravno kislja jabolka primerno veliko sladkorja, sladka pa v obče najmanj. Katera vrsta izmed Vaših domačih vrst bo za mošt najboljša, to zveste, če izmerite, koliko sladkorja ima mošt posameznih vrst. Tisti mošt, ki ima največ sladkorja, je najboljši. Na Virtenberškem na pr. je Luikenovo jabolko najboljšo možno, Francozje imajo pa za mošt posebno vzgojene vrste, ki imajo veliko sladkorja, malo kisline ter dovolj čreslovine, katera dela vino trpežno.

Vprašanje 196. Je li treba, da jabolka, ki bodo za mošt, popolnoma dozore in nekaj časa leže, ali naj se precej stolžejo? (J. K. v P.)

Odgovor: Dober mošt napravlja se le iz popolnoma dozorelih jabolk, in jako dobro je, če jabolka nekaj časa leže, da se spotijo, ker mošt iz takih jabolk rajši in bolje pokipi ter ima prijetnejši okus in vonjavo.

Vprašanje 197. Ali je dobro pustiti jabolčni mošt kipeti v posodi, ki je zaprta s kipelno veho? (J. K. v P.)

Odgovor: Vse, kar velja o kipejni mošta iz grozdja, velja tudi o jabolčnem moštu, in sicer še bolje. Kipelna voha brani zraku v sod, to pa je pri jabolčnem moštu še važnejše, kajti on ima dosti manj sladkorja, oziroma alkohola nego grozdni mošt, zato je tudi nevarnejše, da se scika.

Vprašanje 198. Moja krava ima uže dlje časa razpokane in boleče seske. Sedaj se ji je pa izpustilo po njih polno večih in manjših bradavic, da jo je težko molzti. Krava ima ravno sedaj tele. Kako bi se dale bradavice odpraviti, da ne bi imela krava bolečin in bi ne bilo treba opustiti molže? (J. V. v Št. J.)

Odgovor: Iz Vašega popisa se da sklepati, da nastale bradavice krave ne bole, in da so res bradavice. Vsled površnega popisa pa tega vendar ne moremo trditi, ker so te bradavice lahko tudi osepnice ali kozé. Kozé so rdeče in trde bulice. Te bulice so napolnjene s prozorno sokrveo in v sredi nekoliko vrte, okoli pa vedno trde. Njih barva je sivkasta, višnjevkasta, pa tudi rdečkasta. Čez nekaj dni se bulica posuši in naredi temno-rjavo garjo, ki čez 2 do 3 tedne odpade. Ako so torej na vimenu Vaše krave take bulice, bodite prepričani, da so to kozé. Koz Vam ni treba zdraviti, ker same preidejo, le skrbeti je, da se vime dobro izmolze, drugače se razširi po vsem močno in hudo vnetje. — Ako se pa na vimenu Vaše krave res prave bradavice, t. j. če so izrastki, ki nimajo gorenjih znakov, potem je pa uže treba kaj storiti, da se preženo. Bradavice so dvoje vrste, in sicer nizke, ki so kakor trde lise na koži, ali pa vise na recljih. Prve se ne dajo drugače pregnati nego z izžiganjem s kako jedko rečjo (na pr. s peklenskim kamenom) ali z razbeljenim železom. To seveda morate prepustiti le veščaku. Ako pa bradavice vise na recljih, dajo se podvezati s močno nitko, in ker je s tem zabranjen pritok krvi, posuše se kmalu in odpadejo. Na vsak način bode prav storili, ako se obrnete do živinozdravnika, ker le ta more bolezen spoznati in jo prav zdraviti.

Vprašanje 199. Katero žito je najredilnejše za goved in kako je je polagati, zdrobljeno ali skuhano? Katero žito je polagati brejim in katero mlečnim kravam? (J. M. v G. K.)

Odgovor: Najprimernejša žita za krmo govedu so rž, turščica in oves. Po turščici krava daje več mleka nego po otrobih, a turščico priporočamo le tedaj, če je cenejša nego otrobi. Kar se tiče oblike, v kateri naj se zrnje poklada, uči izkušnja, da ni dobro krmiti ne s celim, pa tudi ne skuhanim zrnjem. Celozrnje gre od govedu neprebavljeno, skuhano pa tudi ni prav koristno. Najboljše je zdrobljeno žito, pa ne na vodi, ampak suho, seveda morajo imeti živali vedno dovolj pitne vode. Krmiljenje s suhim zdrobljenim žitom ima to veliko prednost, da živina potrebuje dlje časa za prežvekovanje, vsled česar se krma bolje preslini in prebavnejša naredi vodena krma pa precej preide v drugi želodec. Rženi in pšenični otrobi so tudi boljše nego rž ali pšenica sama na sebi, zlasti so taki otrobi za mlečno živino. Tudi otrobi več zaležejo, ako se pokrmijo suhi in pomešani z drugimi krmili. Breje krave je sploh dobro krmiti, in sicer s primernimi krmili, katera želodca in črev preveč ne polnijo, a so vendar zelo redilna. Tako krmilo so žito in otrobi. Pa tudi ta krmila je po pameti pokladati in zlasti gledati, da krava ne postane izpitana.

Vprašanje 200. Kdaj je sejati seme za trnovo ograjo in na kakšno zemljo? Kako se potem obdeluje obsejana greda? (J. M. v K.)

Odgovor: Zemlja za setev trnovega semena boji krepka t. j. rodovitna, a ne pognojena ravnokar s svežim gnojem. Greda je poprej 30 do 40 cm globoko prekopati. Seme se seje v vrste, ki so po kakih 30 cm narazen. Vsejano seme potepajte dobro in po vrhu grede potrosite starega dobro predelane komposta. Trnovo seme se seje pomladi, a požene in ozeleni šele drugo pomlad. Ozelenele rastline naj rasto dve leti, ves ta čas je pa greda pridno pleti. Pest debele rastline so godne za presaditev.

Vprašanje 201. Pri nas imajo živinorejci navado dajati teletom, ki so namenjena mesarju, vsak dan nekoliko jajec, da se bolj in hitreje odebele. Ali bi to bilo tudi koristno teletom, ki so namenjena za plemo? Teleta krmljena z jajci postanejo silno težka. (J. M. v K.)

Odgovor: Krmiljenje z jajci ni umestno za plemena teleta, ker je tako krmiljenje predrago in pa tudi enostransko. Plemena teleta se ne smejo debeliti, ona naj le čvrsto rasto ter zlasti razvijajo svoje okostje, to se pa v prvi mladosti naj-

bolje in najnaravneje doseže z mlekom, pozneje pa z zdrobljenim žitom. Žito je zlasti zato zelo primerno, ker ima jako veliko rudninskih snovi, ki so mlademu živinčetu neobhodno potrebna.

Vprašanje 202. Ali je divji kostanj dobra krma živini, kako ga je pripraviti in koliko ga je dati na dan? (J. M. v Zg. Kašlji.)

Odgovor: Divji kostanj je glede krmilne vrednosti zelo enak žitu, le da ima v sebi še neprijetnih grenkih snovi. Divji kostanj močno redi in dela trdo meso. Grenke snovi kostanjeve pa živini lahko naredo razne boleznai v prebavilih, če kostanja uživa preobilo. Navadno kostanj na zraku ali v krušnih pečeh dobro posuše, da se potem rad luši. Olušeni kostanj je 2 do 3 dni namakati v vodi, katera izluži deloma grenkobo, potem pa posušiti. Posušeni kostanj se za krmiljenje zdrobi. Kostanj je krepčilna krma kakor žito ali otrobi, vendar ga ni dajati brejim in doječim živalim. Na dan se sme dati kostanja 1/2 do 2 klgr., in sicer tako, da se z majhno množico prične in počasi gre do 2 klgr. Zmerno uživan kostanj pa prebavljanje še celo pospešuje in prepreči razne bolezni, kakor slabo prebavo, zasluženje, drisko, bledico i. t. d. Divji kostanj veliko več zaleže, ako se ob enem krmi s soljo.

Vprašanje 203. Kje bi bilo dobiti primernih stiskalnic za napravljanje olja iz raznih reči, kakor iz konopelj, bučnega semena, semena solčnice itd.? Stiskalnice naj bi bile cene, da bi bile za domačo rabo in bi se jih lahko kmetovalec omislil.

Odgovor: Ni nam znano, kje prodajajo take stiskalnice, a naredi jih pa lahko domač rokodelc, če jih le enkrat vidi. Bolj priproste in cenejše ne morejo biti stiskalnice, kakor jih rabijo naši domači oljarji. Okolo Medvod je več oljarnic, koder si lahko ogledate take stiskalnice, a tudi, kako izdelujejo olje. Naše mnenje je pa to, da izdelovanje olja ne more postati domač obrt in da bolj kaže, da izdelujejo olje po oljarnah, ki imajo uže vso potrebno pripravo, pred vsem pa vodno moč.

Vprašanje 204. Zakaj so letos zlasti zlahatne hruške tako grintave? Tudi koža jim rjavi in poka in meso je deloma trdo. (M. K. v Lj.)

Odgovor: Navedenim boleznim hrušek je več vzrokov. Grinte provzročajo glive (majhne rastlinice), ki se vgnezdijo na površji sadja. Sadje je toliko bolj grintavo, v kolikor bolj vlažnem in megli podvrženem kraju raste. Razen tega so pa nekatere vrste veliko bolj podvržene grintavosti nego druge. — Da hruškam koža črni, oziroma rjavi in poka, to pa prihaja od tod, ker imate vrste, ki niso prikladne Vaši zemlji in legi in niso za visoka debla, ampak le za pritlično vzgojo. — Tudi kamenitost hrušek, t. j. kadar so v hruševem mesu deli, ki so podobni drobnemu kamenčevju, ima iste vzroke. — Da je pri nas toliko takega sadja, prihaja od tod, ker so naši sadjarji križem cepili vse vrste, od katerih so videli prav lep sad ali pa so slišali o njih lepem sadu, brigali se pa niso, s kakim pogojem rodi dotična vrsta v resnici lep sad.

Vprašanje 205. Večkrat po vrsti se mi prigodi, da se začno sesajoča teleta daviti in kašljati, ne da bi bila prehlajena. Tako kašljanje traja pol ure in tudi več, a potem poide, in na teletu ni nič posebnega opaziti. Kaj je to in kako zabraniti? (A. S. v V.)

Odgovor: Sesajoča teleta se igrajo z nastilom in, kadar so lačna, skušajo kako bilko slame ali sena tudi pojesti. Teledjemu želodcu pa ne prija še taka krma, zato jo skuša odstraniti in sili tele na kašelj. Iz tega vzroka je prezgodnje odstavljanje tudi zelo škodljivo. Pazite, da Vaša teleta ne bodo lačna, potem se Vam kaj takega ne pripeti, ker tele ne bode skušalo jesti neprikladne mu krme.

Gospodarske novice.

* † **Gospod Jakob Malovrh**, posestnik v Rovtali ter večleten član c. kr. kmetijske družbe, je umrl 8. t. m. Pokojnik je bil jako marljiv in vzgleden sadjar ter je v domači svoj občini pa tudi po sosednih veliko storil za povzdigo sadjarstva. Blag mu spomin!

* **Prodaja plemenih žrebic.** S hranilnično podporo nakupljene žrebice težkega plemena je samostalni konjarski odsek naše družbe prodal 12. t. m. na javni dražbi. Prodanih je bilo 5 žrebic, in sicer povprečno s tremi četrtinkami kupne cene. Udeležba je bila jako živahna, posebnost iz Ljubljanske okolice in Kamniškega okraja. Žrebice so kupili: Janez Rant iz Česnjice pri Kropi, Jakob Skok iz Mengša, Martin Pirc iz Matenje, Janez Hubad iz Povodja in Peter Dobrave iz Črnuče.

* **Nakupovanje konj za c. in kr. vojno** se je vršilo 3. t. m. v Kostanjevici na Dolenjskem. Pripeljali so vsega skupaj 188 konj, katerih je remontna komisija kupila 5. To nakupovanje konj je bilo kaj poučno za dolenjske konjere, ki so sedaj videli, kaj jim je storiti, da bodo vzgajali za vojno pripravne konje, kar daje odločno največji dobiček. Komisija se je izrekla, da je naš konjski material boljši nego štajarski, kar tudi iz tega sledi, da so pripeljali na Štajarskem v 7 postajah 450 konj, a kupljenih je bilo le 7, in še med temi so bili 4 na Ogrskem rojeni konji. Pri nas bi bil uspeh še dokaj boljši, da niso bili najbolj konji uže na senunjih v Zagrebu prodani. Mnogo pripeljanih konj je pa bilo premladih in mnogo prenizkih, da si drugače sposobnih. Največa napaka, ki se je v obče kazala, bili so vrtni brbti, nasledki vzgoje konj v hlevu in pa visokih jasli. Kdor pozna razmere, mora biti zadovoljen z letošnjim uspehom. mi smo pa prepričani, da bode uspeh od leta do leta večji. Ker je vsa stvar zelo važna, priobčili bomo o njej v prihodnjem listu poseben članek.

* **O sirarskih zadrugah v Avstriji** je priobčilo vis. c. kr. kmetijsko ministerstvo statistiko za l. 1892, iz katere posnemamo, da je imela Kranjska v tem letu 11 zadrug (in sicer 10 v Bohinji in eno v Blejski okolici), nam sosedna Goriška pa 18. Ako pomislimo, da imajo na Goriškem (in to le v Tolminskih in Boških hribih) 18 sirarskih zadrug s 539 zadružniki, ki so iztržili za sir l. 1892. okroglo 45 000 gld., mi na Kranjskem imamo pa le 11 zadrug s 391 zadružniki, ki so v ravno tem času iztržili okroglo 31.000 gld. za sir, moramo obžalovati, da je naša dežela za Goriško toliko zaostala, da si imamo pri nas ugodnejše razmere in smo povsod blizu železnice. Tudi se je pri nas, koder so dobile dosedaj obstoječe sirarske zadruge nad 10.000 gld. podpore, več storilo za pospeševanje mlekarstva nego pa na Goriškem, kjer se vsled znanih razmer za Tolminsko okrajno glavarstvo gotovo le malo stori. Nadejamo se, da se bode zamujeno kmalu doprineslo!

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Seja glavnega odbora dne 5. oktobra 1892.

Zborovanje je vodil predsednik gosp. cesarski svetnik Ivan Murnik, navzoči so bili odborniki gg.: Folakovski, Ogorelc, Povše, Šiška, Witschl, pl. Wurzbach, Žirovnik in tajnik Pirc.

Odbor se je le posvetoval o predlogu do deželnega zbora zaradi ustanovitve blagajne za odškodovanje za živino, ki pogine vsled kužnih bolezni. Končna obravnava te reči in pa ostali dnevni red sta se predložila na prihodnjo sejo.

Za nove ude so vzprejeti:

Müller Janez, trgovec v Zagorji ob Savi; Samida Andrej, posestnik v Starem Logu v Kočevju; Križe Jurij, trgovec v Starem Logu v Kočevju; dr. Janežič Janez, profesor bogoslovja v Ljubljani; Preželj Franc, posestnik in trgovec v Ljubljani; Lere Josip, posestnik in trgovec v Ljubljani; Škabrne Avgust, posestnik in trgovec v Ljubljani; Rudesch Florentina, grajščakinja in hišna posestnica v Ljubljani.

Program o delitvi premij za govejo živino, katera bode

v Novem Mestu v torek 25. oktobra, v Crnomlji v sredo 26. oktobra, v Kočevju v četrtek 27. oktobra in v Il. Bistrici v ponedeljek 31. oktobra t. l.

Visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo in slavni deželni odbor kranjski sta na predlog c. kr. kmetijske družbe kranjske blagovolila dovoliti, da se napravijo delitve premij za govejo živino, in sicer v Novem Mestu 25. oktobra za okrajno glavarstvo Novomeško, v Kočevju 27. oktobra za okrajno glavarstvo Kočevsko in v Ilirski Bistrici 31. oktobra za okrajno glavarstvo Postojnsko, ter sta v ta namen dovolila potrebni denar.

Namen razstavi in delitvi premij je:

- a) Da se živinorejci teh okrajev s primerjanjem goved izpodbudijo za napredek živinoreje in o njej pouče,
- b) da se vidi uspeh, ki se je zlasti z deželno in državno podporo dosihdob dosegel pri reji naše domače goveje živine.
 - 1.) Pravice do premij imajo vsi živinorejci dotičnega okrajnega glavarstva.
 - 2.) Do 10. ure dopoldne mora vsa živina biti na mestu razstave, in sicer posebe junci, posebe telice in posebe krave privezane za orrajo. Vsak lastnik mora sam skrbeti, da ima njegova živina hlapca ali dekle, ki jej streže.
 - 3.) Živina, katera hoče postati deležna premije, mora najmanj uže pol leta biti lastnina tistega gospodarja, ki jo razstavi. To mora razstavnik dokazati s spricalom svojega županstva.
 - 4.) Može, kateri bodo sodili o premošanji živine, izberó se po dotičnem predpisniku c. kr. ministerstva za kmetijstvo in se morajo ravnati po predpisih, za to določenih.
 - 5.) Kdor je premijo dobil, mora se s posebnim pismom zavezati, da bode izpolnil vse, kar veleva imenovani ministerski predpisnik, ter da bode obdarovano govedo najmanj eno leto obdržal za plemo.
 - 6.) V razstavo se pripuščajo: *)
 - junci (biki), ki so $\frac{1}{2}$ do 3 leta stari,
 - breje telice, ki so najmanj 2 leti stare,
 - moizne krave, ki so imele eno, dve, tri, štiri ali k večjemu 5 telet.

Govedo smé biti izvirnega Marijedvorskega, Muriškega, Beljansko-Pincgavskega plemena in pa domača živina, mešana z zgoraj imefovanimi 3 rodovi ali pa tudi z drugimi plemenitimi rodovi, ali pa tudi čisto domača živina.

7.) Za lepo živino so določene za vsak okraj naslednje premije:

- I. za biki 5 premij, in sicer ena za 25, ena za 20 in tri po 10 gold.
- II. za krave 4 premije, in sicer ena za 20 in tri po 10 gold.
- III. za breje telice 5 premij, in sicer ena za 20 in štiri po 10 gold.

Posestnikom, ki bodo pripeljali k premošanju v vseh oddelkih najlepšo goved, smé presojevalni odbor prisoditi vrhu gorenjih premij tudi priznansko diplomu za umno živinorejo in v posebnem slučaju izvenredno posebno premijo.

Od centralnega odbora c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, 15 septembra 1892.

Ivan Murnik,
predsednik.

Gustav Pirc,
tajnik.